

МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КАНАДСЬКОГО ДОСВІДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕРГОТЕРАПЕВТІВ В УКРАЇНІ

POSSIBILITIES OF IMPLEMENTING THE CANADIAN EXPERIENCE OF PROFESSIONAL TRAINING OF OCCUPATIONAL THERAPISTS IN UKRAINE

Дека І. П., Огнистий А. В., Петрица П. М.

*Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2023.14.4>

Анотації

У сучасних умовах перебудови та удосконалення системи освіти України важливого значення набуває процес професійної підготовки фахівців, зорієнтований на застосування зарубіжного досвіду провідних країн. Прискорення темпів і суперечливість суспільних змін є тими макросоціальними чинниками, що істотно ускладнюють становище не лише особистості, але й певних соціальних груп, що може спричинити для них серйозні проблеми з адаптацією до умов змінного соціуму. До числа людей, проблеми яких є соціально зумовленими, можна віднести зокрема внутрішньо-переміщених осіб та бійців, які повертаються із російсько-української війни, а також людей похилого віку, осіб з інвалідністю (дорослих та дітей). В свою чергу, це вимагає зміни підходів до професійної освіти багатьох спеціальностей, зокрема майбутніх соціальних працівників.

Мета дослідження – на основі вивчення та узагальнення канадського досвіду в галузі ерготерапії та пошуку можливих шляхів впровадження цього досвіду в Україні розробити навчальний модуль із підготовки соціальних працівників до здійснення ерготерапії та перевірити його ефективність. **Матеріал і методи.** У дослідженні були задіяні студенти магістратури спеціальності «Соціальна робота» Національного університету «Львівська політехніка», яким викладався навчальний модуль «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія». Також використовувалися можливості споріднених дисциплін та діючої системи навчальних практик для формування компетентностей у сфері ерготерапії. **Форми і методи** викладання відповідають прикладному характеру як ерготерапії, так і соціальної роботи. **Результати.** Проведене тестування студентів, дозволило визначити, що майбутні соціальні працівники засвоїли зміст розробленого навчального модуля «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія», що підвищило рівень компетентності фахівців та допоможе їм краще взаємодіяти в мультидисциплінарній команді для досягнення спільної мети клієнта. Крім того, визначено відповідність навчальної програми на спеціальності «Соціальна робота» до належної підготовки студента для вступу на освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» зі спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія. **Висновки.** Отже, за результатами оцінки засвоєння змісту розробленого автором навчального модуля «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія» можна стверджувати про реальні можливості, потреби та взаємозв'язок у вивченні ерготерапії студентами спеціальності «Соціальна робота». У статті представлено структуру і логіку процесу підготовки соціальних працівників до професійної діяльності у сфері ерготерапії на основі узагальнення канадського досвіду у галузі ерготерапії.

Ключові слова: ерготерапія, соціальний працівник, навчальний модуль, соціальна робота.

In the modern conditions of reconstruction and improvement of the education system of Ukraine, the process of professional training of specialists, focused on the application of foreign experience of leading countries, is of great importance. Acceleration of pace and contradiction of social changes are those macro-social factors that significantly complicate the situation not only of the individual, but also of certain social groups, which can cause them serious problems with adaptation to the conditions of a changing society. The number of people whose problems are socially determined include, in particular, internally displaced persons and soldiers returning from the Russian-Ukrainian war, as well as the elderly, persons with disabilities (adults and children). This requires a change in approaches to the professional education of many specialties, including future social workers.

The **purpose** of the study is to develop a training module for training social workers to implement occupational therapy and test its effectiveness based on the study and generalization of Canadian experience in the field of occupational therapy and the search for possible ways of implementing this experience in Ukraine. **Material and methods.** Master's degree students of the «Social Work» specialty of the Lviv Polytechnic National University, who were taught the educational module «Technologies of health preservation in social work: occupational therapy» were involved in the study. The possibilities of related disciplines and the current system of educational practices were also used for the formation of competencies in the field of occupational therapy. Forms and methods of teaching correspond to the applied nature of both occupational therapy and social work. **The results.** The conducted testing of students made it possible to determine that future social workers have mastered the content of the developed educational module «Technologies of health preservation in social work: occupational therapy», which has increased the level of competence of specialists and will help them better interact in a multidisciplinary team to achieve the common goal of the client. In addition, the relevance of the educational program in the specialty «Social work» to the proper preparation of the student for admission to the educational and qualification level «master» in the specialty 227 Physical therapy, occupational therapy has been determined. **Conclusions.** Therefore, based on the results of the evaluation of the assimilation of the content of the educational module «Technologies of health preservation in social work: occupational therapy» developed by the author, it is possible to affirm the real possibilities, needs and relationship in the study of occupational therapy by students of the «Social work» specialty. The article presents the structure and logic of the process of training social workers for professional activities in the field of occupational therapy based on the generalization of the Canadian experience in the field of occupational therapy.

Key words: occupational therapy, social worker, educational module, social work.

Вступ. Зростання числа та напруженості соціальних проблем, з одного боку і недостатність державного фінансування соціальних програм, спрямованих на їх вирішення, з іншого, є відповіддю на запитання, чому потрібно шукати нових підходів до соціальної роботи та інших професій соціальної сфери. До основних принципів, на яких ґрунтуються такі підходи, належать повага до особистості та її потреб, залучення до важливої занятості, підтримка здоров'я та благополуччя. Тому застосування зарубіжного досвіду має опиратися на українські реалії, наприклад на традиції українського народу для того, аби пристосувати цей досвід до умов нашої країни особливо у такий складний час війни.

Рушійною силою позитивних змін у суспільстві є люди, які віднаходять свою власну життєву енергію. Допомогти іншим подивитися в майбутнє з надією, змінити або визначити до певної міри перебіг подій та життєві обставини на основі поінформованості та здійснення вибору, є відновленням тих взаємозв'язків, що є частиною нашої гуманності. Розуміння того, що це відновлення є не лише можливим, але й неминучим в розумінні цієї гуманності та забезпечення вияву людяності кожної особи перед іншими є принципово важливим у соціальній

роботі [6; 12]. Оскільки заняття відіграє важливу роль у житті кожної людини, одним із найважливіших атрибутів нових соціальних послуг є *заняттєва ідентичність* та *заняттєвий потенціал*. Заняттєва ідентичність визначається як «складова особистості, яка відображає досвід і прагнення особи бути активною у певній заняттєвій активності, походить з історії заняттєвої активності особи» [7]. Відповідно заняттєвий потенціал визначається як «таке, що може в майбутньому прийти на зміну тому, що є в даний час; це поєднання потужності, можливостей, ресурсів та соціальної структури, які дозволяють залучення до занятості окремих осіб, сімей, груп, громад, організацій і населення, та можливість вийти за межі існуючого заняттєвого статусу до передбачуваного або не передбачуваного у майбутньому заняттєвого статусу» [Е. Таунсенд і Х. Полатайко, 2013]. Аналізуючи поняття «*заняття*», розуміємо, що це «конкретна справа повсякденної життєдіяльності людини, яку вона хоче або повинна виконувати» [7]. Оскільки заняттєва ідентичність та заняттєвий потенціал клієнта відіграють велике значення в процесі його взаємодії з соціальним працівником, то концепція вивчення заняттєвої ідентичності та визначення заняттєвого потенціалу людини

потребує поширення і відповідно інтегрування в зміст професійно-орієнтовних дисциплін у сфері соціальної роботи. Підготовка фахівців, здатних надати допомогу іншим, спроможних зрозуміти потребу людини та сприяти її задоволенню, є надзвичайно актуальною і гуманною задачею. Її виконанню сприяє інтегрування у навчальний процес ерготерапії як універсального міждисциплінарного підходу, який скерований на вивчення заняттєвої ідентичності та визначення заняттєвого потенціалу людини.

Як було зазначено вище, професійна освіта в галузі соціальної роботи розвивається шляхом створення нових навчальних програм, скерованих на застосування нових методик у роботі із клієнтом, групою тощо. Метою створеного навчального модуля для студентів магістерської програми та впровадження на кафедрі соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» є підготовка соціальних працівників до професійної діяльності у мультидисциплінарній команді фахівців. В основу цього навчального модуля покладено модель професійної підготовки майбутніх ерготерапевтів, зокрема виявлені педагогічні чинники формування професійних компетентностей ерготерапевтів у Канаді. Використаний зарубіжний досвід адаптовано до умов України.

Матеріали і методи дослідження. Розробити та теоретично обґрунтувати зміст навчального модуля із ерготерапії для студентів магістерської програми за спеціальністю «Соціальна робота» в Національному університеті «Львівська політехніка»; впровадити розроблений навчальний модуль із ерготерапії у навчальний процес та визначити рівень знань студентів на основі тестування.

Результати дослідження. Розглядаємо компетентності ерготерапевтів як такі, що є необхідними для майбутніх соціальних працівників, при цьому опираємося на соціальне значення ерготерапії та розуміння ерготерапії як здоров'язбережувальної технології. Вискокваліфікований соціальний працівник має вміння досліджувати явища, факти, проблеми в суспільстві, громадах, соціальних групах

з метою діагностики, пояснення, прогнозування, оптимізації соціальних процесів. Очевидно сучасний соціальний працівник має володіти не лише соціологічними знаннями, вміннями та навичками, але й повинен бути обізнаним з психолого-педагогічними та анатомо-фізіологічними науками, що дозволить йому зрозуміти потреби та можливості інших людей [5]. Це дасть змогу дотримуватись етичних засад практичної професійної діяльності, організувати діяльність інших осіб, забезпечувати міжособистісний зв'язок із клієнтом, підвищувати рівень професійного втручання в кожному конкретному випадку, контролювати час та ефективно керувати процесом практичного застосування знань та умінь у процесі професійного втручання, позитивно змінювати програми надання соціальних послуг у сфері охорони здоров'я, будувати власну професійну діяльність на основі наукових досліджень, оцінювати ефективність та дієвість обслуговування клієнтів та реалізації соціальних програм. Такий фахівець повинен вивчати потреби людей, їхні заняття та зміст, сфери зацікавлення та бажаний результат залучення з метою допомогти їм виконувати активність повсякденного життя. Також соціальний працівник повинен уміти організувати та пристосовувати діяльність людей до специфіки найрізноманітнішого оточення (удом, на робочому місці, у геріатричних закладах, на базах відпочинку, у виправних установах, школах, університетах, науково-технічних центрах, корпораціях).

Методика підготовки фахівців соціальної роботи Інституту гуманітарних і соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» передбачає вивчення теорії та практики ерготерапії студентами магістратури за спеціальністю «Соціальна робота». Це допоможе студентам розуміти людину як заняттєву істоту, створить підґрунтя для формування вмінь та навичок взаємодії з клієнтами та покращить результати майбутньої професійної діяльності. Водночас цей досвід відкриє для майбутніх соціальних працівників можливість навчатися на рівні магістратури 227 Фізична терапія, ерготерапія.

Підготовка соціальних працівників передбачає ступеневу систему професійної освіти соціальних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями, визначеними українськими нормативними документами, як-от:

– *бакалавр* (4 роки навчання на базі загальної середньої освіти або 2 роки навчання на базі молодшого фахівця);

– *спеціаліст* (5 років навчання на базі загальної середньої освіти або 1 рік навчання на базі бакалавра);

– *магістр* (1,5 роки навчання на базі бакалаврату або 1 рік навчання на базі спеціаліста).

Підготовка соціальних працівників у Національному університеті «Львівська політехніка» має дві основні особливості: ранню спеціалізацію, коли професійно-орієнтовані дисципліни починають викладати з першого курсу рівня «бакалавр», що зумовлено великою кількістю таких дисциплін у навчальному плані; значну кількість годин практики, яку студенти проходять у соціальних закладах, що відповідає міжнародним стандартам та є необхідною умовою професійної підготовки соціальних працівників у міжнародному досвіді [8].

Значні зусилля скеровані на формування та розвиток позитивних виробничих стосунків як з державними, так і громадськими організаціями соціальних служб. Результатом таких зусиль є створення потужної громадської бази і ресурсів для потреб проходження студентами практики соціальної роботи та можливостей для потенційного працевлаштування.

У змісті підготовки фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів реалізуються дидактичні принципи наступності, послідовності та систематичності. Реалізується також ідея рівноважливості теоретичної і практичної підготовки студентів. Практиці відводиться місце ключового компонента у змісті підготовки майбутнього фахівця, оскільки саме вона визначає ті загальні і конкретні знання, інтелектуальні та практичні вміння і навички, якими повинен володіти висококваліфікований соціальний працівник сучасного типу [9].

Зміст професійної підготовки бакалавра та спеціаліста включає такі цикли навчальних дисциплін: а) гуманітарні та соціально-економічні дисципліни; б) природничо-наукові дисципліни; в) блок професійної та практичної підготовки [8; 9].

Серед дисциплін *двох перших циклів* особливе місце посідають суспільно-політичні, педагогічні, психологічні, економічні, лінгвістичні дисципліни, які забезпечують наукове підґрунтя теоретичної підготовки майбутнього фахівця. Ключова роль належить інтенсивному вивченню іноземної мови та оволодінню комп'ютерними технологіями, що полегшує входження молодого фахівця у світовий інформаційно-культурний простір.

Характерною ознакою змісту підготовки бакалавра соціальної роботи в Національному університеті «Львівська політехніка» є викладання професійно-орієнтованих дисциплін (див. таб. 1), які відповідають вимогам канадських університетів для подальшого навчання на магістерській програмі підготовки ерготерапевтів [8]. Це пояснює, чому студенти магістерської програми за спеціальністю «Соціальна робота» здобувають основи знань, що є необхідними для формування компетентностей у сфері ерготерапії. Це надзвичайно посилює можливості для студентів магістерської програми спеціальності «Соціальна робота» зосередитися на розвитку умінь та навичок професійного втручання, що є суттєво важливими в ерготерапії. Внаслідок вивчення цих дисциплін студенти отримують відповідні знання, як от: основи анатомії та фізіології людини; вивчення психологічних особливостей людини; поєднання теорії і практики соціальної роботи в середовищі осіб з інвалідністю та їхніх родин; вироблення умінь та навичок роботи в групі, діяльність у мультидисциплінарній команді фахівців, у реабілітаційній команді; визначення фізичних, звичаєвих, психологічних та інституційних бар'єрів і перешкод щодо повного залучення людей з особливими потребами в усі сфери суспільства та вироблення рекомендацій щодо усунення будь-яких бар'єрів та перешкод.

Цикл практичної підготовки студентів містить різні види практичної навчальної діяльності студентів, якими є:

– навчальні практики в межах семестрів, які організовані «блоками», а саме: ознайомлювальна практика (4 семестр, тривалість 2 тижні) і практика соціальної роботи (6 і 8 семестри, тривалістю 5 тижнів кожна);

– навчально-дослідницький практикум, що проводиться на базі соціальних служб, триває 4 семестри (під час 3-го та 4-го років навчання) і відбувається 1 раз на тиждень протягом повного робочого дня. Метою навчально-дослідницького практикуму є формування в студентів умінь здійснювати науковий пошук, у процесі якого вони мають змогу зібрати необхідний емпіричний матеріал для виконання індивідуальних завдань із професійно-орієнтованих дисциплін, що мають науково-пошуковий характер, та написати курсові і дипломні роботи [4; 8]. Під час виконання завдань навчальної практики і навчально-дослідницького практикуму студенти мають реальну можливість застосовувати набуті ними знання, уміння та навички у сфері ерготерапії.

Навчальним планом передбачено дві курсові роботи, присвячені таким важливим проблемам, як «Соціальна робота з дітьми та сім'ями» і «Соціальна робота з громадами». Для написання вищезазначених робіт, що мають емпіричний характер, студенти спільно з викладачами визначають

тематику та зміст індивідуальних завдань, до складу яких входять також завдання із ерготерапії. У процесі написання курсових робіт студенти заохочуються до реалізації авторських ідей та конкретних пропозицій щодо реформування діючої сфери соціальних послуг з метою її переорієнтації на потреби родини і громади. Це сприяє формуванню активної життєвої позиції студента і здійсненню запланованої зміни на мікро-, мезо- та макрорівнях практичної соціальної роботи і в суспільстві в цілому [9].

Аналіз навчального плану базової вищої освіти за напрямом 6.130102 на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр», що діє в Львівській політехніці, а також зіставлення цього плану з навчальним планом за напрямом «Бакалавр природничих наук» за спеціалізацією «Ерготерапія» в Університеті МакГілла (Канада) (див. таб. 1), дозволяє визначити, що певна частина професійно-орієнтованих дисциплін збігається (табл. 1).

Ці дані свідчать про те, що в навчальному плані Львівської політехніки фундаментальні і професійно-орієнтовані дисципліни подані достатньо повно для потреб підготовки майбутніх соціальних працівників для здійснення ерготерапії. Крім того, ці дані підтверджують дотримання студентами бакалаврату у Національному університеті «Львівська політехніка» вимог щодо вивчення обов'язкових курсів для вступу у магістерську програму за спеціальністю «Ерготерапія» в університетах Канади.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз професійно-орієнтованих дисциплін на рівні бакалаврату спеціальності «Соціальна робота» Національного університету «Львівська політехніка» та Університету МакГілла за спеціальністю «Ерготерапія»

Національний університет «Львівська політехніка»	Університет МакГілла (канадська провінція Квебек)
Загальна соціологія	Соціологія
Загальна психологія	Психологія
Основи анатомії та фізіології	Анатомія, фізіологія
Ознайомча практика	Вступ до професійної практики
Кількісний і якісний аналіз в соціальній роботі; Соціальна та демографічна статистика	Статистика для експериментального проектування
Методологія і методи соціальних досліджень	Методи дослідження
Психологія особистості; Практикум з соціальної роботи, частина 1, 2	Психосоціальна практика в ерготерапії

Ерготерапія є міждисциплінарною галуззю знань. Отже, можна стверджувати, що для підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у сфері ерготерапії важливе значення має вся сукупність навчальних дисциплін, які вивчають студенти. Як і фах «Соціальна робота», ерготерапія характеризується еклектичною базою знань і умінь, оволодіння якою є підґрунтям для формування професійних компетентностей у сфері ерготерапії. Систему професійної освіти у галузі соціальної роботи у Національному університеті «Львівська політехніка» характеризує також ж і рання професіоналізація, що розпочинається вже з другого семестру і формує основу для подальшого сприйняття студентами змісту вузькоспеціалізованих дисциплін із ерготерапії. До переліку професійно-орієнтованих навчальних курсів, вивчення яких безпосередньо наповнює процес формування бази фахових знань і умінь у сфері ерготерапії, належать «Психологія особистості», «Медико-соціальні основи здоров'я», «Основи анатомії та фізіології», «Загальна соціологія», «Транскультурні аспекти соціальної роботи», «Соціальна та демографічна статистика» тощо [14].

У контексті оволодіння широким спектром споріднених дисциплін спеціалізована підготовка до професійної діяльності у сфері ерготерапії відбувається головним чином на основі навчального модуля 2 «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія» у курсі «Технології збереження здоров'я у соціальній сфері», що викладається на освітньо-кваліфікаційному рівні «магістр» (семестр 1). Розглянемо структуру і логіку цього навчального модуля на основі відповідної робочої програми. Витяг з робочої програми навчальної дисципліни «Технології збереження здоров'я у соціальній сфері» представлено у табл. 2.

Кожна наступна тема у цьому навчальному курсі є продовженням попередньої. Структурно презентація навчальної тематики організована навколо вузлових тем курсу, що визначає наступність у викладі навчального матеріалу, а також обсяг часу, що відводиться для його розгляду. Структурно-логічна схема навчального модуля 2 «Технології збереження здоров'я в соціальній роботі: ерготерапія», що покладена в основу робочої програми і представлена у табл. 3, ілюструє ланцюг ключових тем цієї галузі.

Таблиця 2

Витяг із робочої програми навчальної дисципліни «Технології збереження здоров'я у соціальній сфері»

<i>Міністерство освіти і науки України</i>		
<i>Університет – Національний університет «Львівська політехніка»</i>		
<i>Факультет / Інститут – Інститут гуманітарних і соціальних наук</i>		
<i>Кафедра – соціології та соціальної роботи</i>		
<i>Спеціальність – Соціальна робота</i>		
<i>Курс – 5; Семестр – 1</i>		
<i>Аудиторні – 64 год.; Самостійна робота – 86 год.; Всього – 150 год.</i>		
<i>Навчальні цілі:</i>		
1. Формування у майбутніх соціальних працівників загальнокультурних і професійних компетентностей у сфері проектування і впровадження здоров'язбережувальних технологій у практику соціальної роботи, а також у самостійній професійній діяльності;		
2. Сприяти усвідомленню необхідності формування готовності майбутніх соціальних працівників до впровадження здоров'язбережувальних технологій у практику соціальної роботи.		
<i>Навчальні теми:</i>		<i>К-сть годин:</i>
Блок змістового модуля 1	Теоретико-методологічні засади здоров'язбереження у соціальній сфері	32
Блок змістового модуля 2	Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія	8
Блок змістового модуля 3	Технології збереження здоров'я – практика соціальної сфери	24
Всього		64

Джерело: [9]

Тематика змістового модуля представлена з акцентом на застосуванні теорії і практики ерготерапії в Україні. Усі заплановані практичні завдання ґрунтуються на прикладах з української дійсності.

Протягом усього періоду вивчення цього змістового модуля студенти мають можливість застосовувати набуті в аудиторії знання та вміння під час виконання індивідуальної та групової навчально-практичної діяльності. Ерготерапія відкриває нову методику розуміння людини як заняттєвої істоти, зміну та накопичення людських «ролей» протягом життя, значення занятості для життя, здоров'я та благополуччя кожного. Навчальна дисципліна «Технології збереження здоров'я в соціальній сфері» має цілісний характер.

Досягнення окреслених робочою програмою цілей засвідчує отримання базових знань та умінь для практичної професійної діяльності у сфері ерготерапії. Розглянемо детальніше методику підготовки соціальних працівників до професійної діяльності у сфері ерготерапії.

Інтегроване лекційно-практичне заняття є основною формою організації навчального процесу під час викладання навчального модуля «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія». Поєднання елементів лекції, семінару та практичного заняття відповідає прикладному характеру ерготерапії як сфери професійної діяльності. Цей навчальний модуль має вагому практичну складову з акцентом на груповій роботі та формуванні і закріпленні умінь та

Таблиця 3

**Структурно-логічна схема навчального модуля
«Технології збереження здоров'я в соціальній роботі: ерготерапія»**

<ul style="list-style-type: none"> – Заняття / завдання / дія – Ерготерапія / технологія збереження здоров'я – Заняттєвий профіль: <ul style="list-style-type: none"> – складові заняттєвої активності людини, – фактори клієнта, – виконавчі уміння та навички, – виконавчі моделі, – середовища і контексти, – вимоги до професійної діяльності. – Етапи здійснення професійного втручання: <ul style="list-style-type: none"> – заняттєвий профіль, – аналіз виконання занять, – план професійного втручання, – реалізація професійного втручання, – оцінювання (перегляд) професійного втручання, – підтримка здоров'я у процесі залучення до занятості. – Концептуальні моделі практики ерготерапії у світовому досвіді: <ul style="list-style-type: none"> – Модель Заняттєвої Активності Людини, – Модель «Особа-Середовище-Заняттєва активність-Виконання» – Австралійська заняттєво-виконавча модель, – Поточкова Модель, – Канадська Модель Виконання Занять та Залучення, – Модель Заняттєвої Активності Людини. – Міждисциплінарний характер ерготерапії – Застосування ерготерапії у міжнародній практиці – Індивідуальна навчально-практична робота – Групова навчально-практична робота – Тестування
--

навичок ерготерапії на практиці. Викладання модуля відбувається в *інтерактивній* формі, що дозволяє студентам слухати лекційний матеріал, працювати у малих та великій групах, презентуючи власні ідеї як на письмі, так і в усній формі, коментувати пропозиції інших студентів, брати участь у виконанні індивідуальних та групових завдань у контексті навчально-практичної діяльності [11]. У центрі уваги викладача перебувають навчальні потреби студентів, засвоєння ними нових знань та набуття нових умінь і навичок практичної професійної діяльності у сфері ерготерапії; застосовується так званий «*підхід, сконцентрований на студентіві*» [10]. Під час виконання індивідуальних та групових завдань у процесі роботи в аудиторії значна увага приділяється питанням інтеграції теорії і практики, формуванню професійного ставлення до потреб людини, практичній реалізації професійних цінностей, розвитку незалежного критичного мислення.

Потреби інтеграції теорії і практики професійної діяльності, спрямованість на задоволення потреб людини зумовили визначення методів та прийомів навчання, які застосовуються у процесі викладання навчального модуля «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія». Велике значення має *самонавчання* студентів. Передбачається, що напередодні кожного заняття студенти опрацьовують певний обсяг матеріалів рекомендованого читання. Домашні завдання включають також роботу в бібліотеці, пошук нової інформації в мережі Internet, виконання індивідуальних та групових письмових завдань; *виклад теоретичного матеріалу* відбувається в інтерактивній формі для заохочення студентів до дискусії, коментарів, задавання запитань, наведення власних прикладів на додаток до прикладів, наведених викладачем. Закріплення теоретичних знань відбувається на практиці як у малих групах, так і у великій групі. Використовуються роздаткові дидактичні матеріали, проекційна апаратура, відеоустановка тощо; *рефлексивна практика* забезпечує заохочення студентів до критичного мислення у групах та інди-

відуально на основі понять, припущень та існуючого досвіду, що сприяє формуванню розуміння та розвитку знань [1; 11]; метою *тренування та сприяння* є заохочення студентів до інтерактивної діяльності та здійснення контролю над цим процесом шляхом демонстрування моделей, розроблення пропозицій та забезпечення зворотного зв'язку. Отже, в процесі формування професійних компетентностей студенти розвивають уміння та навички під час спостереження, практичної діяльності, перегляду зворотного зв'язку; *інтелектуальний штурм* активно застосовується як під час представлення нового навчального матеріалу, так і в процесі його опрацювання. Застосування інтелектуального штурму, на початку навчального курсу зокрема, дозволяє визначити очікування студентів стосовно цілей та змісту дисципліни. Інтелектуальний штурм є також корисним і під час підведення підсумків на основі вивчення окремих тем навчального модуля [13]; важливим є *навчально-методичне забезпечення* (для потреб викладання навчального модуля «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія» розроблено і видано друком конспект лекцій «Ерготерапія як сфера професійної діяльності», у якому запропоновані завдання для самоперевірки, індивідуальна та групова навчально-практична діяльність) [2]. Для організації аудиторної роботи також використовуються такі методи, як бесіда, навчальна дискусія, практична робота, методи аналізу та синтезу, конкретизації та узагальнення.

Для визначення результатів впровадження канадського досвіду професійної підготовки фахівців для здійснення ерготерапії, зокрема для оцінювання успішності засвоєння змісту навчального модуля із ерготерапії, було укладено тест. Цей тест складається з 5-и частин, що відповідають 5-ом основним темам у навчальному модулі «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія». Кожна із п'яти частин містить чотири запитання. Розподіл балів для оцінювання результатів тестування представлено у табл. 4.

Рівень (критерії) сформованості у студентів знань у сфері ерготерапії проілюструємо у спосіб, представлений у табл. 5.

Результати, отримані на основі тестування, проведеного в межах п'яти тем навчального модуля «Технології збереження здоров'я в соціальній роботі: ерготерапія», свідчать про те, що рівні знань, умінь та навичок є високими або дуже високими.

Зроблений висновок дає підстави визнати, що до вивчення навчального модуля «Технології збереження здоров'я в соціальній роботі: ерготерапія» рівень компетентностей у сфері

ерготерапії студентів магістерської програми спеціальності «Соціальна робота» визначається як *низький*, а після вивчення модуля «Технології збереження здоров'я в соціальній роботі: ерготерапія» рівень засвоєння студентами магістерської програми спеціальності «Соціальна робота» знань, умінь та навичок у сфері ерготерапії визначається як *дуже високий* (табл. 6).

Проаналізуємо зміст навчального модуля «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія», структурно-логічну схему якого подано вище (див. табл. 2),

Таблиця 4

Розподіл балів для оцінювання знань, умінь та навичок студентів у сфері ерготерапії на основі тестування

Теми навчального модуля	Кількість питань	Кількість балів за тему
Характеристика ерготерапії як технології збереження здоров'я	4	10
Особливості ерготерапії	4	10
Етапи здійснення професійного втручання	4	10
Концептуальні моделі практики ерготерапії	4	10
Застосування ерготерапії	4	10
Загальна максимальна кількість балів:		50

Таблиця 5

Критерії, за допомогою яких встановлено рівень сформованості компетентностей у сфері ерготерапії

Рівень сформованості знань, умінь та навичок	Кількість балів
Дуже високий	45–50
Високий	40–44
Середній	25–39
Низький	15–24
Дуже низький	0–15

Таблиця 6

Рівень сформованості знань студентів до і після вивчення модуля із ерготерапії

№ п/п	Теми навчального модуля «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія»	Бали за тест	Рівень сформованості знань студентів <i>до</i> вивчення модуля із ерготерапії	Бали за тест	Рівень сформованості знань студентів <i>після</i> вивчення модуля із ерготерапії
1.	Характеристика ерготерапії як технології збереження здоров'я	4	Низький (22 бали)	10	Дуже високий (48 балів)
2.	Особливості ерготерапії	3		8	
3.	Етапи здійснення професійного втручання	4		10	
4.	Концептуальні моделі практики ерготерапії	6		10	
5.	Застосування ерготерапії	5		10	

з точки зору представленої у ньому тематики. Цей модуль включає в себе теми, які дозволяють розглянути базові питання, що становлять *основу теорії і практики ерготерапії*, як-от: «Особливості ерготерапії», «Етапи здійснення професійного втручання», «Концептуальні моделі практики ерготерапії», а також «Застосування ерготерапії». Це свідчить про те, що у змісті навчального модуля «Технології збереження здоров'я в соціальній роботі: ерготерапія» представлені вузлові питання теорії і практики ерготерапії. Аналіз навчального модуля дає підстави стверджувати, що його викладання ґрунтується на проведенні лекційно-практичних, тобто *інтегрованих* занять. Робота в аудиторії є не що інше, як поєднання теорії і практики. Презентація лекційного матеріалу, виконання практичних вправ та обговорення у групі поєднуються в межах одного аудиторного заняття.

Огляд матеріально-технічного оснащення кафедри соціології та соціальної роботи, на якій здійснюється викладання цього навчального модуля, свідчить про те, що воно є потужним. Навчальний процес забезпечений різноманітними дидактичними і технічними засобами: комплексом навчально-методичного забезпечення (конспектом лекцій із ерготерапії, тестами, матеріалами рекомендованого читання, роздатковими матеріалами тощо), проекційною апаратурою [4].

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок про те, що зміст і методика навчального модуля «Технології збереження здоров'я у соціальній роботі: ерготерапія» впливають на формування у студентів спеціальності «Соціальна робота» знань у сфері ерготерапії. Бесіди із студентами засвідчують *високий рівень* зацікавленості студентів магістерської програми більш детальним вивченням сфери ерготерапії

та усвідомлення її значення у майбутній професійній діяльності соціальних працівників. Можна зробити висновок, що аспірант змогла *мотивувати* студентів до вивчення цієї сфери професійної діяльності. Підтвердженням цього є:

– якісне виконання студентами магістерської програми індивідуальних та групових навчально-практичних завдань та представлення цих завдань на заняттях;

– студентка-випускниця освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» 1-го року навчання темою своєї дипломної роботи обрала «Застосування ерготерапії у роботі з людьми з особливостями інтелектуального розвитку».

Отже, можна стверджувати, що викладання студентам магістерської програми спеціальності «Соціальна робота» Національного університету «Львівська політехніка» спеціального навчального модуля «Технології збереження здоров'я в соціальній роботі: ерготерапія» якісно впливає на становлення їхніх компетентностей у сфері ерготерапії.

Висновки. Виявлена на основі порівняльного аналізу схожість аспектів професійної підготовки ерготерапевтів у Канаді та соціальних працівників в Україні вкотре підтверджує можливість впровадження прогресивних ідей канадського досвіду професійної підготовки ерготерапевтів в умовах України, а саме в освітньо-професійній програмі за спеціальністю «Соціальна робота». Вивчення курсів із ерготерапії формує знання та сприяє розвитку умінь та навичок студентів, що допоможе їм у майбутній професійній діяльності. Крім того, курс із ерготерапії стане у пригоді фахівцям, які матимуть відношення до соціальної сфери, реабілітації та сфери охорони здоров'я та допоможе формувати плідну роботу у мультидисциплінарній команді.

Література

1. Багрій І.П. Професійна підготовка майбутніх заняттєвих терапевтів в університетах Канади : дисертація. Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди, 2016. 266 с.

References

1. Bahrii, I.P. (2016). Profesiyina pidhotovka maybutnikh zanyattyevykh terapevtiv v universytetakh Kanady [Professional training of future occupational therapists in Canadian universities]. *Candidate's thesis*. Pereyaslav-Khmel'nyts'kyu [in Ukrainian].

2. Багрій І. П. Заняттєва терапія як сфера професійної діяльності : конспект лекцій з курсу «Технології збереження здоров'я у соціальній сфері» Модуль 2 для студентів спеціальності 6.130102 «Соціальна робота» / І.П. Багрій. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 56 с.
3. Гайдук Н. Модель професійної освіти в галузі соціальної роботи в Національному університеті «Львівська політехніка». *Реформування соціальних служб в Україні: сучасний стан та перспективи* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. Неллі Ничкало, Бреда Мак Кензі. Львів ; Вінніпег : Видавнича фірма «Малті-М». Львів, 2003. С. 20–30.
4. Клос Л. Є. Технології збереження здоров'я у соціальній сфері : навч. посібн. / Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2015. 264 с.
5. Клос Л. Є. Професійний портрет соціального працівника готового до здоров'я-збережувальної діяльності. *Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери* : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції. Хмельницький : ХІСТ Університету «Україна», 2013. С. 61–64.
6. Клос Л. Є. Здоров'єзбережувальна діяльність соціального працівника у допомозі дітям з особливими потребами. *Педагогіка здоров'я* : збірник наукових праць IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 201-річчю з дня заснування Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди / за заг. ред. акад. Прокопенка І. Ф. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2014. С. 658–667.
7. Мангушева О.О. Короткий термінологічний словник ерготерапії / ГО «Українське товариство ерготерапевтів», 2021. 17 с.
8. Робочий навчальний план базової вищої освіти за напрямом «Соціальна робота» / Національний університет «Львівська політехніка», 2015. 5 с.
9. Технології збереження здоров'я в соціальній сфері / Робоча навчальна програма складена к. пед. н., доц. кафедри соціології та соціальної роботи Клос Л. Є. Львів, 2015. 21 с.
10. Christiansen, C. H. & Townsend, E.A. *Introduction to occupation: The art and science of living*, 2nd ed. United States of America, 2010. 434 p.
11. *Master of ergotherapy*. The University of Quebec Trois-Rivieres. Quebec, 2015. 5 p.
12. McKenzie, B., and Hayduk, N. *Promoting Social Work Education in Ukraine* In 2. Bahrii, I.P. (2015). *Zanyattyeva terapiya yak sfera profesiynoyi diyal'nosti: konspekt lekt-siy*. [Occupational therapy as a field of professional activity]. L'viv : Vydavnytstvo L'vivs'koyi politekhniky [in Ukrainian].
3. Hayduk, N.M. (2003). *Model' profesiynoyi osvity v haluzi sotsial'noyi roboty v Natsional'nomu universyteti «L'vivs'ka politekhnika»* [Model of professional education in the field of social work at the Lviv Polytechnic National University]. *Vydavnycha firma «Malti-M» – Publishing company “Malti-M”*, 20–30 [in Ukrainian].
4. Klos, L.YE. (2015). *Tekhnolohiyi zberezhennya zdorov'ya u sotsial'niy sferi* [Technologies of health preservation in the social sphere]. Lviv : Nats. un-t “L'viv. politekhnika” [in Ukrainian].
5. Klos, L.YE. (2013). *Profesiynny portret sotsial'noho pratsivnyka hotovoho do zdorov'yazberezhual'noyi diyal'nosti* [Professional portrait of a social worker ready for health care activities]. *Proceedings from III Mizhnarodnoyi nauko-vo-praktychnoyi konferentsiia “Aktual'ni problemy pidhotovky fakhivtsiv sotsial'noyi sfery” – The third International Scientific and Practical Conference “Actual Problems of Training of Social Sphere Specialists”*. P. 61–64. Khmel'nyts'kyy : KHIST Universytetu «Ukrayina» [in Ukrainian].
6. Klos, L.YE. (2014). *Zdorov'yezberezhual'na diyal'nist' sotsial'noho pratsivnyka u dopomozi dityam z osoblyvymy potrebamy* [Health-preserving activities of a social worker in helping children with special needs]. *Proceedings from IV Vseukrayins'koyi nauko-vo-praktychnoyi konferentsiyi – The fourth of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. P. 658–667. Kharkiv : KHNPУ im. H.S. Skovorody [in Ukrainian].
7. Manhusheva, O.O. (2021). *Korotkyy terminolohichnyy slovnyk erhoterapiyi* [Short terminological dictionary of occupational therapy]. *HO “Ukrayins'ke tovarystvo erhoterapevtiv” – Public organization “Ukrainian Society of Occupational Therapists”*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/ergotherapy.ukraine/photos/a.515133955522138/1367985763570282/?type=3> [in Ukrainian].
8. *Robochyy navchal'nyy plan bazovoyi vyshchoyi osvity za napryamom «Sotsial'na robota»* [Working curriculum of basic higher education in the field of “Social work”]. (2015). *Natsional'nyy universytet «L'vivs'ka politekhnika»* [in Ukrainian].

G.G. James, R. Ramsay, & G. Drover (Eds.), *International Social Work: Canadian Perspectives*. Toronto, Canada : Thompson Educational Publishing, Inc., 2009. P. 241–259.

13. Occupational Therapy Practice Framework: Domain and Process, 2nd Edition. *American Journal of Occupational Therapy*. 2008. № 62. P. 625–683.

14. Programs, courses and university regulations 2014–2015. McGill University. School of Physical and Occupational Therapy (Graduate). Montreal. Quebec, 2014. 40 p.

9. Robocha navchal'na prohrama: Tekhnolohiyi zberezhennya zdorov'ya v sotsial'niy sferi [Technologies of health preservation in the social sphere]. (2015). L'viv : Natsional'nyy universytet "L'vivs'ka politekhnika" [in Ukrainian].

10. Christiansen, C. H. & Townsend, E.A. *Introduction to occupation: The art and science of living*, 2nd ed. United States of America, 2010. 434 p.

11. Master of ergotherapy. The University of Quebec Trois-Revieres. Quebec, 2015. 5 p.

12. McKenzie, B., and Hayduk, N. Promoting Social Work Education in Ukraine In G.G. James, R. Ramsay, & G. Drover (Eds.), *International Social Work: Canadian Perspectives*. Toronto, Canada: Thompson Educational Publishing, Inc., 2009. P. 241–259.

13. Occupational Therapy Practice Framework: Domain and Process, 2nd Edition. *American Journal of Occupational Therapy*. 2008. № 62. P. 625–683.

14. Programs, courses and university regulations 2014–2015. McGill University. School of Physical and Occupational Therapy (Graduate). Montreal. Quebec, 2014. 40 p.